

JAN KLUZA¹

O granicach zasad *ne bis in idem* i *lex retro non agit*. Uwagi na tle wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie tzw. „ustawy o bestiach”

Streszczenie

Tak zwana „ustawa o bestiach” stanowi regulację prawną dotyczącą postępowania ze sprawcami szczególnie niebezpiecznymi skazanymi prawomocnymi wyrokami na wiele lat przed jej wejściem w życie i dotyczy postępowania wobec nich po odbyciu przez nich kary pozbawienia wolności. Jej uchwaleniu oraz wejściu w życie towarzyszyło wiele kontrowersji prawnych, co w efekcie doprowadziło do jej zaskarżenia do Trybunału Konstytucyjnego. Trybunał Konstytucyjny uznał, że umieszczenie osób uznanych za szczególnie niebezpieczne nie narusza konstytucyjnych gwarancji praw jednostki. TK stwierdził, że umieszczenie w Ośrodku nie ma charakteru karnego, a jedynie administracyjny, i nie stanowi orzekania drugi raz w tej samej sprawie. Artykuł krytycznie odnosi się do tezy TK i przedstawionej przezeń argumentacji.

Słowa kluczowe: sprawcy niebezpieczni, zasada *ne bis in idem*, „ustawa o bestiach”

¹ Mgr Jan Kluza – Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; e-mail: jan.kluza@student.uj.edu.pl; ORCID: 0000-0002-0929-6093.

JAN KLUZA

On the Limits of the *Ne Bis In Idem* and *Lex Retro Non Agit* Principles. Comments Against the Judgment of the Constitutional Tribunal Regarding the So-Called “Act on the Beasts”

Abstract

The so-called “Beasts Act” is a legal regulation, which deals with particularly dangerous perpetrators convicted by valid sentences for many years before its entry into force and concerns the proceedings against them after serving their prison sentences. Its enactment and entry into force was accompanied by a lot of legal controversy, which ultimately led to its appeal to the Constitutional Tribunal. The Constitutional Tribunal held that the inclusion of people regarded as particularly dangerous does not violate constitutional guarantees of individual rights. The Court said that the placement of the Centre is not of a criminal nature, but only administrative and it is not ruling a second time in the same case. The article critically refers to the thesis of the Constitutional Tribunal and its argumentation.

Keywords: dangerous offenders, the rule of *ne bis in idem*, “Act of Beasts”

Wstęp

23 listopada 2016 r. Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok², w którym stwierdził, że kluczowe punkty tzw. „ustawy o bestiach”³ są zgodne z Konstytucją RP. TK zakwestionował jedynie jeden przepis ustawy, zgodnie z którym nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy sąd, na podstawie opinii lekarza psychiatry oraz wyników postępowania terapeutycznego, ustala, czy jest niezbędny dalszy pobyt w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym (dalej: Ośrodek) osoby stwarzającej zagrożenie (art. 46 ust. 1 ustawy), uznając, że w zakresie, w jakim przewiduje sporządzanie opinii w sprawie niezbędności dalszego pobytu w Ośrodku tylko przez jednego lekarza psychiatrę, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Tym samym TK nie podważył kluczowych rozwiązań przewidzianych ustawą, których istota sprowadza się do umożliwienia dalszej izolacji sprawcy niebezpiecznego po odbyciu przez niego kary pozbawienia wolności. Rozwiązanie to budzi uzasadnione wątpliwości z punktu widzenia zgodności przepisów ustawy z wzorcami konstytucyjnymi w postaci art. 31 i 42 Konstytucji RP. Podstawową kwestią związaną z uchwaleniem ustawy oraz jej oceną przez Trybunał Konstytucyjny jest charakter prawny umieszczenia sprawcy przestępstwa w Ośrodku. Ocena TK o niepenalnym charakterze tego środka nie może zostać uznana za poprawną z punktu widzenia podstawowych zasad ograniczenia wolności osobistej, co zostanie przedstawione szerzej w niniejszym artykule.

Zakres zastosowania oraz okoliczności uchwalenia ustawy

Ustawa ta reguluje postępowanie po odbyciu kary wobec osób aktualnie odbywających karę pozbawienia wolności, u których w trakcie jej wykonywania występujące zaburzenia psychiczne w postaci upośledzenia umysłowego, zaburzenia

² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 listopada 2016 r., sygn. K 6/14, opubl. Dz.U. z 2016 r., poz. 2205.

³ Ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, Dz.U. z 2014 r., poz. 24.

osobowości lub zaburzenia preferencji seksualnych mają taki charakter lub nasilenie, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat (art. 1 ustawy). Wobec osób stwarzających zagrożenie stosuje się nadzór prewencyjny albo umieszczenie w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym (art. 3 ustawy). Postępowanie przed Trybunałem zainicjowali Prezydent RP, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Sąd Okręgowy w Lublinie i Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, poddając pod rozważania TK czy zaskarżone przepisy są zgodne z przepisami Konstytucji w zakresie ochrony wolności osobistej, zasadami odpowiedzialności karnej oraz prawem do sądu. Zasadniczym punktem, w którym nie można się zgodzić z tezą przedstawioną przez TK, jest uznanie, że izolacja po odbyciu kary nie ma charakteru karnego, co skutkuje tym, że nie stosuje się do niego szczególnego reżimu przepisów karnych.

Trybunał Konstytucyjny już we wstępie uzasadnienia wyroku wskazał, że przy rozpoznawaniu konstytucyjności ustawy konieczne było uwzględnienie dwóch konkurujących ze sobą wartości konstytucyjnych – wolności osobistej każdego człowieka oraz prawa do ochrony życia i zdrowia każdego człowieka⁴. Z jednej bowiem strony ustawa godzi w wolność osobistą osób, w stosunku do których znajduje ona zastosowanie, a z drugiej strony jej *ratio legis* oraz powody jej uchwalenia sprowadzają się do zniwelowania negatywnych skutków ustawy o amnestii z 1989 r.⁵, na mocy której osobom skazanym na karę śmierci zamieniono karę na karę 25 lat pozbawienia wolności (art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy amnestyjnej), rezultatem czego w stosunku do szczególnie niebezpiecznych sprawców przestępstw popełnionych przed 12 września 1989 r. (art. 15 ustawy amnestyjnej) orzeczona na nowo mogła być jedynie kara 25 lat pozbawienia wolności.

Umieszczenie w Ośrodku a przymusowe leczenie psychiatryczne

Odnosząc się we wstępnej części uzasadnienia do poszczególnych zarzutów, TK przyznaje, że umieszczenie w ośrodku jest pewną formą pozbawienia wolności łączącą w sobie elementy przymusowej obserwacji psychiatrycznej oraz postępe-

⁴ Uzasadnienie wyroku, [w:] *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór urzędowy, zeszyt/seria A/2016 poz. 98, s. 27.*

⁵ Ustawa z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii, Dz.U. z 1989 r. Nr 64, poz. 390.

nalnych środków zabezpieczających⁶, przy czym, zdaniem Trybunału, nie znajduje uzasadnienia twierdzenie, że umieszczenie w ośrodku stanowi wykonywanie środka karnego, ponieważ w tym przedmiocie orzeka sąd cywilny, a nie karny, stosując przepisy procedury cywilnej, a nie karnej⁷. TK stwierdza, że umieszczenie w Ośrodku ze swej natury jest zbliżone w konstrukcji do przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym na gruncie art. 23 i 24 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego⁸. Dla oceny tego stanowiska przyjrzeć należy się procedurze umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym oraz jego opuszczenia na gruncie wspomnianych przepisów w kontekście celu pobytu w tej instytucji. W przedmiocie umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym postanowienie wydaje lekarz wyznaczony do tej czynności po osobistym jej zbadaniu i zasięgnięciu w miarę możliwości opinii drugiego lekarza psychiatry albo psychologa, a postanowienie to wymaga zatwierdzenia przez ordynatora (lekarza kierującego oddziałem) w ciągu 48 godzin od chwili przyjęcia, natomiast kierownik szpitala zawiadamia o powyższym sąd opiekuńczy miejsca siedziby szpitala w ciągu 72 godzin od chwili przyjęcia. Między przesłankami przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym zachodzi pozorna ich zbieżność. Podstawą do leczenia pacjenta bez jego zgody na gruncie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego jest jego dotychczasowe zachowanie wskazujące na to, że z powodu tej choroby zagraża bezpośrednio własnemu życiu albo życiu lub zdrowiu innych osób. Tymczasem umieszczenie w Ośrodku następuje w razie stwarzania zagrożenia, jednak główny ciężar kładziony jest na bardzo wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat (art. 14 ust. 3 ustawy). Zasadnicza rozbieżność między tymi dwoma instytucjami widoczna jest w roli i znaczeniu orzeczenia sądu w procedurze umieszczenia w zakładzie zamkniętym. Na gruncie u.o.z.p. sąd opiekuńczy na podstawie otrzymanego zawiadomienia wszczyna postępowanie dotyczące przyjęcia do szpitala psychiatrycznego osoby wymienionej w art. 22–24 i orzeka o podstawie lub braku podstaw do przyjęcia. O wypisaniu ze szpitala psychiatrycznego osoby przebywającej w tym szpitalu bez jej zgody postanawia ordynator (lekarz kierujący oddziałem), jeżeli uzna, że ustały przewidziane w ustawie przyczyny przyjęcia i pobytu tej osoby w szpitalu psychiatrycznym bez jej zgody (art. 35

⁶ Uzasadnienie wyroku, s. 31.

⁷ Ibidem, s. 37.

⁸ Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 546.

ust. 1), o czym powiadamia się sąd opiekuńczy. Natomiast w odniesieniu do umieszczenia w Ośrodku na gruncie tzw. ustawy o bestiach rola sądu jest kluczowa i wyłączna. Sąd orzeka w przedmiocie wniosku dyrektora zakładu karnego złożonego na podstawie opinii psychiatrycznej i psychologicznej (art. 9 ustawy), po czym po przeprowadzeniu stosownego postępowania sąd w składzie trzech sędziów przy obowiązkowym udziale prokuratora wydaje postanowienie o uznaniu osoby za stwarzającą zagrożenie i zastosowaniu wobec niej nadzoru prewencyjnego albo o umieszczeniu jej w Ośrodku albo postanowienie o uznaniu, że osoba, której dotyczy wniosek, nie jest osobą stwarzającą zagrożenie (art. 15 ust. 1 ustawy). Wypisanie zaś z Ośrodka następuje również na mocy postanowienia sądu wskutek wniosku osoby umieszczonej, wniosku Kierownika Ośrodka albo z urzędu, jeżeli wyniki postępowania terapeutycznego i zachowanie tej osoby uzasadniają przypuszczenie, że jej dalszy pobyt w Ośrodku nie jest konieczny (art. 47 ust. 1 ustawy), przy czym konieczne jest w tym zakresie wysłuchanie biegłych.

Zasadniczo różny jest także model postępowania z osobą umieszczoną w szpitalu psychiatrycznym bez jej zgody a pobytem w Ośrodku. Wobec osoby przebywającej bez zgody w szpitalu psychiatrycznym można stosować niezbędne czynności lecznicze mające na celu usunięcie przewidzianych w ustawie przyczyn przyjęcia (art. 33 ust. 1 u.o.z.p.), natomiast stosowanie przymusu bezpośredniego ograniczone jest do przypadków przewidzianych w ustawie oraz czynności niezbędnych w procesie leczenia (art. 34 oraz art. 18 u.o.z.p.). Z kolei pobyt w Ośrodku podlega wielu szczególnym rygorom. W jego toku umieszczona w nim osoba zostaje objęta odpowiednim postępowaniem terapeutycznym, którego celem jest poprawa stanu jej zdrowia i zachowania w stopniu umożliwiającym funkcjonowanie w społeczeństwie w sposób niestwarzający zagrożenia życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (art. 25 ustawy), co wskazuje na węższy cel tej terapii aniżeli proces leczenia psychiatrycznego na gruncie u.o.z.p. Penalny pobytu w Ośrodku przejawia się także w zasadach udzielania świadczeń zdrowotnych, ponieważ ustawa wprost w art. 26 ust. 2 stanowi, że świadczenia zdrowotne, których nie można udzielić w Ośrodku, są udzielane osobie stwarzającej zagrożenie umieszczonej w Ośrodku w pierwszej kolejności przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności, a w pozostałym zakresie przez inne podmioty lecznicze na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości. Rozwiązanie to odpowiada zatem zasadom udzielania świadczeń medycznych dla osób pozbawionych wolności przewidzianym w art. 115 § 3–9 k.k.w. Kluczowe zatem rozstrzygnięcie Trybunału o tym, jakoby umieszczenie w Ośrodku było formą przymusowego leczenia psychiatrycznego, nie znajduje uzasadnienia.

Umieszczenie w Ośrodku a środki zabezpieczające

Stanowisko TK w przedmiocie niepenalnego charakteru środków stosowanych na gruncie ustawy o bestiach również nie jest przekonujące. Trybunał stwierdza, że podstawową przesłanką umieszczenia w Ośrodku są zaburzenia stwierdzone w toku wykonywania kary (art. 1 pkt 2 ustawy) oraz że stosowanie ustawy ograniczone jest jedynie do „skazanych za przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, zagrożone karą pozbawienia wolności powyżej 10 lat”⁹, co nie jest prawdą, ponieważ ustawa wyraźnie stwierdza w art. 1 pkt 1 i 3, że znajduje zastosowanie do osób odbywających karę pozbawienia wolności lub karę 25 lat wykonywanych w systemie terapeutycznym, u których stwierdzone zaburzenia uzasadniają co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat. Nie sposób jest też uznać, że zaburzenie, o którym mowa w art. 1 pkt 2 ustawy, nie było bezpośrednio związane z czynem, za który orzeczona została kara. Na podstawie powyższych argumentów Trybunał stwierdził, że postpenalna izolacja przewidywana przez art. 19 ust. 3 ustawy nie jest środkiem karnym, choć jest dotkliwą formą pozbawienia wolności oraz że umieścić w Ośrodku można jedynie po odbyciu kary pozbawienia wolności, zawsze długoterminowej, nie zaś zamiast niej, wobec czego TK uznał, że różnice te sprawiają, że do oceny konstytucyjności tych zapisów nie są adekwatne standardy konstytucyjne z art. 42 ust. 1 oraz w art. 2 Konstytucji (zakaz retroakcji oraz zasada *ne bis in idem*)¹⁰. Konstatacja ta jest szczególnie zaskakująca, tym bardziej, że w żaden sposób nie wybrzmiewa z przedstawionych argumentów. Omawiana konstrukcja zbliżona jest do środków zabezpieczających określonych w Kodeksie karnym znowelizowanych¹¹ w lutym 2015 r. Kodeks karny wprost stanowi w art. 93a § 1, że środkami zabezpieczającymi są terapia, terapia uzależnień i pobyt w zakładzie psychiatrycznym. Ponadto art. 93b § 1 k.k. stanowi, że sąd może orzec środek zabezpieczający, gdy jest to konieczne, aby zapobiec ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego, a inne środki prawne określone w kodeksie lub orzeczone na podstawie innych ustaw nie są wystarczające oraz że środek zabezpieczający w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym można orzec jedynie, aby zapobiec ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości. Podobnie-

⁹ Uzasadnienie wyroku, s. 32.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r., poz. 396.

stwa między umieszczeniem w Ośrodku a umieszczeniem w zakładzie psychiatrycznym na podstawie k.k. przejawiają się również w tym, że można go orzec w razie skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego jej zawieszenia za umyślne przestępstwo określone w rozdziale XIX, XXIII, XXV lub XXVI, popełnione w związku z zaburzeniem osobowości o takim charakterze lub nasileniu, że zachodzi co najmniej wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia (art. 93c pkt 4 k.k.), czasu stosowania środka zabezpieczającego nie określa się z góry (art. 93d § 1 k.k.). Natomiast wobec sprawcy skazanego na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, karę 25 lat pozbawienia wolności lub karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzeka pobyt w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym, jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że skazany popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności, seksualnej w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych orzeczenie pobytu w zakładzie psychiatrycznym jest obligatoryjne (art. 93g § 3 k.k.). Nie sposób jest zatem nie uznać, że orzekanie o umieszczeniu skazanego w Ośrodku w swej istocie jest tożsame ze stosowaniem najbardziej dotkliwego środka zabezpieczającego. Wspomnieć trzeba jeszcze, że sąd ustala potrzebę i możliwości wykonania orzeczonego środka zabezpieczającego nie wcześniej niż na 6 miesięcy przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub odbyciem kary pozbawienia wolności (art. 93d § 3 k.k.).

Penalny charakter środka

Uznanie przez TK, że z uwagi na brak karnego charakteru umieszczenia w Ośrodku brak jest naruszenia zasady *ne bis in idem* i retroaktywnego działania ustawy, obarczone jest poważnym błędem. Z gwarancyjnego charakteru art. 42 ust. 1 Konstytucji wynika samodzielne znaczenie terminu „kara” w stosunku do znaczenia nadanego mu w ustawodawstwie niższego rzędu, a kryje się pod nim każdy środek prawny, który realizuje w sposób dominujący lub wyłączny funkcję represyjną¹². Środek pełni funkcję represyjną, jeżeli stanowi dolegliwość wymierzoną sprawcy negatywnie ocenionego i potępionego czynu zabronionego polegającą na ograniczeniu jego praw lub wolności, a jego celem jest zadośćuczynienie społecznemu poczuciu sprawiedliwości oraz prewencyjnemu oddziaływaniu¹³. Zachodzić musi zatem w charakterystyce środka koniunkcja jego retrybutywnego i prewencyjnego

¹² P. Karlik, T. Sroka, P. Wiliński, [w:] L. Bosek, M. Safjan (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, Warszawa 2016, komentarz do art. 42, teza nr 76.

¹³ *Ibidem*, teza nr 77.

charakteru. Z tej racji, że między umieszczeniem w Ośrodku a środkiem zabezpieczającym przewidzianym w art. 93a § 1 pkt. 4 k.k. zachodzi zbieżność. Zasadne jest w tym miejscu przytoczenie, jaki charakter w kontekście powyższej definicji mają środki zabezpieczające. Środki te o niejednorodnym charakterze stanowią jeden z elementów reakcji karnej na popełniony czyn zabroniony i rozumiane są przede wszystkim jako środki ochrony społeczeństwa przed sprawcą niebezpiecznym¹⁴. Podnoszona jest jednak w tym zakresie kolizja, jaka ma miejsce na gruncie funkcji prawa karnego, które ma chronić porządek prawny i pełnić funkcję prewencyjną w kontekście przymusowego leczenia sprawców z zaburzeniami psychicznymi, co jest szczególnie widoczne na tle stosowania „ustawy o bestiach”. Podnoszone jest bowiem, że „realne i konkretne jest zagrożenie związane z używaniem psychiatrii do realizacji celów, których związek z zasadniczymi, ustawowymi celami opieki psychiatrycznej w Polsce jest znikomy, a nawet żaden. Opieka psychiatryczna ma leczyć, wspierać i pomagać w kryzysie, promować zdrowie psychiczne, zapobiegać wykluczeniu społecznemu i stygmatyzacji, a nie izolować niewygodne, niebezpieczne, czy też »złe« jednostki pod pozorem podejmowania aktywności terapeutycznych”¹⁵. Z powyższego wynika zatem, że umieszczenie w Ośrodku sprawcy szczególnie niebezpiecznego w oparciu o art. 14 ustawy jest formą wymierzenia kary. Środek ten bowiem stanowi w istocie dolegliwość wymierzoną sprawcy w związku z popełnionym przez niego wcześniej przestępstwem. Zaburzenie leżące u podstaw umieszczenia w Ośrodku jest w gruncie rzeczy tym samym zaburzeniem, które „popchnęło” sprawcę do popełnienia jego czynu. O prewencyjnym zaś charakterze środka nie trzeba nikogo przekonywać.

W omawianym zakresie doniosłą rolę odgrywają także judykaty Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w kwestii przestrzegania przez państwa-strony art. 5 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka¹⁶. W kontekście naruszenia prawa do wolności osobistej wyrażonego w tej normie ETPCz wskazuje, że przez pojęcie pozbawienia wolności rozumieć należy zarówno obiektywny element zamknięcia danej osoby w konkretnej, ograniczonej przestrzeni przez okres, którego długość nie jest pomijalna, jak też element subiektywny, w świetle którego pozbawienie wolności zachodzi także w sytuacji, kiedy osoba nie wyraziła ważnej zgody na

¹⁴ J.K. Gierowski, K. Krajewski, [w:] L. Paprzycki (red.), *Środki zabezpieczające. System Prawa Karnego. Tom VII*, Warszawa 2015, s. 3–4.

¹⁵ Ibidem, s. 43–44.

¹⁶ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

przedmiotowe odosobnienie¹⁷. Natomiast w odniesieniu do izolacji osób umysłowo chorych, które popełniły czyn karalny, ETPCz stwierdził, że nie można pozbawić wolności osoby ze względu na chorobę umysłową, jeżeli nie zostaną spełnione trzy podstawowe warunki, którymi są: wiarygodne wykazanie, że osoba ta jest chora umysłowo, przez dowiedzenie autentycznych zaburzeń psychicznych przed właściwym organem na podstawie obiektywnego badania lekarskiego; zaburzenia psychiczne muszą być takiego rodzaju lub o takim natężeniu, iż uzasadniają przymusowe odosobnienie; a ważność przedłużenia odosobnienia musi zależeć od utrzymywania się takich zaburzeń¹⁸. ETPCz w kontekście stosowania postpe-
nalnych środków pozbawienia wolności stwierdził także, że pozbawienie wolności może być uzasadnione, jeżeli jest to konieczne, w celu zapobieżenia popełnienia czynu zagrożonego karą, przy czym ta podstawa pozbawienia wolności nie stanowi podstawy do prowadzenia ogólnej uniwersalnej polityki prewencji wymierzonej przeciwko osobom, które stanowią zagrożenie ze względu na ich trwałe skłonności do popełniania przestępstw¹⁹. Podstawa ta ma służyć jedynie jako środek zapobiegania zaistnienia konkretnego i jednostkowego czynu, co wynika zarówno z wykładni funkcjonalnej art. 5 Konwencji, jak i jego wykładni literalnej, która posługuje się liczbą pojedynczą słowa „czyn”. Co prawda polska regulacja w art. 1 pkt 3 wśród przesłanek stosowania ustawy wymienia co najmniej wysoki stopień prawdopodobieństwa popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat, a więc formalnie czyni zadość wymogom stawianym przez ETPCz, to jednak ze względu na okoliczności uchwalenia ustawy można mieć uzasadnione wątpliwości, czy w zakresie jej stosowania nie będzie miał miejsca pewien automatyzm, polegający na objęciu nią wszystkich osób, którym na mocy amnestii zamieniono karę śmierci na karę 25 lat pozbawienia wolności, a przez co ustawa nabrałaby charakteru represji abstrakcyjnej, tzn. oderwanej od zaistnienia konkretnego zagrożenia popełnienia czynu zabronionego przez daną osobę.

¹⁷ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 16 października 2012 r., skarga nr 45026/07, sprawa Kędzior przeciwko Polsce, LEX nr 1219725.

¹⁸ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 21 grudnia 2010 r., skarga nr 13453/07, sprawa Witek przeciwko Polsce, LEX nr 672796.

¹⁹ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 17 grudnia 2009 r., skarga nr 19359/04, sprawa M. przeciwko Niemcom, LEX nr 534824.

Orzekanie o umieszczeniu w Ośrodku a zakazy *ne bis in idem* oraz *lex retro non agit*

Penalny charakter umieszczenia w Ośrodku implikuje również to, że ustawa jest niekonstytucyjna pod względem jej retroaktywności. Wywodzona z art. 2 Konstytucji zasada *lex retro non agit* stanowi, że prawo, co do zasady, nie może działać wstecz, chyba że uzasadnione to jest szczególnymi wypadkami, przy czym w obrębie prawa karnego nie są dopuszczalne od tej zasady wyjątki²⁰. Jedno z przywołanych powyżej orzeczeń ETPCz zapadło na gruncie niemieckiego kazusu, do którego zresztą odwołuje się w uzasadnieniu wyroku TK, w którym wobec skazanego na karę pozbawienia wolności orzeczono środek w postaci umieszczenia w ośrodku prewencyjnym, z tym że późniejsza nowelizacja przepisów umożliwiła bezterminowe jego stosowanie, dlatego konkluzje zeń płynące mają zasadnicze znaczenie w perspektywie judykatu TK. ETPCz uznał, że dopuszczalność stosowania środków tego typu musi wynikać z przepisów obowiązujących w chwili popełnienia przez sprawcę czynu, czym tym samym nie podzielił argumentacji niemieckiego sądu konstytucyjnego, który twierdził, że zmiana czasu orzeczonego środka stanowi dopuszczalne tzw. niewłaściwe działanie ustawy wstecz, które polega na tym, że nowela obejmuje jedynie sprawców, wobec których już wykonywany jest środek, a sama zmiana nie dotyczy istoty wyroku skazującego, ponieważ czas trwania środka nie stanowił części wyroku skazującego²¹. W przywołanym wyroku Trybunał w Strasburgu dał wyraz autonomicznemu rozumieniu terminu „kara” na gruncie Konwencji i słusznie stwierdził, że „dla celów art. 5 ust. 1 lit. a), słowo »skazanie«, (...) musi być rozumiane jako słowo znaczące zarówno stwierdzenie winy po zgodnym z ustawą wykazaniu popełnienia czynu zagrożonego karą, jak i wymierzenie kary lub innego środka pociągającego za sobą pozbawienie wolności” oraz w dalszym miejscu, że „musi zaistnieć wystarczający związek przyczynowy pomiędzy skazaniem a danym pozbawieniem wolności. Jednakże, wraz z upływem czasu, związek pomiędzy pierwotnym skazaniem a dalszym pozbawieniem wolności stopniowo staje się mniej silny”. Uznanie zatem stosowania postpenalnych środków izolacji sprawcy za formę pozbawienia wolności powoduje, że muszą do tego środka znaleźć zastosowanie ogólne reguły prawa karnego. TK aprobuje jednak argumentację przedstawioną przez niemiecki sąd i dodaje, że

²⁰ P. Krawczyk, *Problem konstytucyjności tzw. ustawy o bestiach*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie” 2014, 100(27), s. 114.

²¹ M. Skowron, *Prawa człowieka a postpenalna izolacja sprawcy w Polsce – rozważania na tle wyroków ETPCz w sprawach niemieckich*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2012, 8, s. 42; por. też: J. Długosz, *Obligatoryjna postpenalna izolacja sprawców przestępstwa*, „Prokuratura i Prawo” 2013, 7–8, s. 260.

ustawa stanowi „przykład regulacji retrospektywnej, a nie retroaktywnej. (...) Innymi słowy ustawa z 2013 r. nie ma zastosowania wobec osób, które zakończyły odbywanie kary pozbawienia wolności przed dniem jej wejścia w życie. Ustawa nie wiąże też bezpośrednio żadnych konsekwencji prawnych z czynami, za które sprawca został skazany i odbywa karę pozbawienia wolności”²². Argumenty wysuwane przez TK nie wytrzymują konfrontacji ze stanowiskiem ETPCz, który stwierdza, że zastosowanie postpenalnej izolacji zbliża się w swoich skutkach do wymierzonej i odbytej już kary oraz że ma ona charakter represyjny, wobec czego zastosowanie nowego środka o charakterze izolacyjnym na podstawie nowego brzmienia przepisów oznacza wymierzenie nowej kary²³. Stosowanie nowych przepisów umożliwiających postpenalną detencję wobec sprawców już odbywających karę stanowi pogwałcenie art. 7 EKPCz, w szczególności jeśli izolacja ta ma miejsce w odrębnych pomieszczeniach zakładu karnego²⁴; co nie wyklucza jednak, że analogiczna ocena powinna zapaść w sytuacji, w której izolacja odbywa się nie w zakładzie karnym, lecz miejscu odosobnienia o podobnych warunkach, jeśli w wyroku skazującym nie było jakiegokolwiek wzmianki o możliwości stosowania tego typu środków po odbyciu kary²⁵. Linia orzecznicza²⁶ Trybunału w Strasburgu jednoznacznie wskazuje, że istnieje podobieństwo w odbywaniu kary więzienia i pobytu w ośrodku prewencyjnym oraz że pobyt w ośrodku prewencyjnym ma punitivny, a nie wyłącznie zapobiegawczy charakter, cel kary i środka prewencyjnego są zbliżone, a o ich wymierzeniu decydują te same sądy²⁷. Od-

²² Uzasadnienie wyroku, s. 39.

²³ M. Skowron, op. cit., s. 43.

²⁴ § 127 Wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 17 grudnia 2009 r., skarga nr 19359/04, cyt. za: M. Skowron, op. cit., s. 43.

²⁵ Ibidem, s. 44.

²⁶ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 13 stycznia 2011 r. skarga nr 27360/04, sprawa Schummer przeciwko Niemcom, LEX nr 676323; Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 13 stycznia 2011 r. skarga nr 17792/07, sprawa Kallweit przeciwko Niemcom, LEX nr 676318; Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 13 stycznia 2011 r. skarga nr 20008/07, sprawa Mautes przeciwko Niemcom, LEX nr 676320; Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 14 kwietnia 2011 r. skarga nr 30060/04, sprawa Jendrowiak przeciwko Niemcom, LEX nr 784871; Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 24 listopada 2011 r. skarga nr 4646/08, sprawa O.H. przeciwko Niemcom, LEX nr 1055712; Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 czerwca 2012 r. skarga nr 65210/09, sprawa G. przeciwko Niemcom, LEX nr 1164416; Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 listopada 2012 r. skarga nr 61827/09, sprawa K. przeciwko Niemcom, LEX nr 1164413; Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 28 listopada 2013 r. skarga nr 7345/12, sprawa Glien przeciwko Niemcom, LEX nr 1393878.

²⁷ Zob. też: I.C. Kamiński, *Zakaz karania bez podstawy prawnej – orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka za lata 2011–2014*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2015, 8, s. 28–29.

mienny pogląd ETPCz prezentuje w sprawie Bergman przeciwko Niemcom²⁸, gdzie Trybunał, uznając, że „prewencyjne pozbawienie wolności wykonywane w ramach nowych przepisów prawnych co do zasady nadal stanowi »karę« dla celów art. 7 ust. 1. (...) [oraz, że – przyp. J.K.] bardziej prewencyjny charakter i cel zrewidowanej formy prewencyjnego pozbawienia wolności nie wystarcza, by przysłonić fakt, iż środek ten, który pociąga za sobą pozbawienie wolności osobistej bez wyznaczenia maksymalnego terminu, został zastosowany po skazaniu za czyn zagrożony karą i nadal jest orzekany przez sądy należące do karnego wymiaru sprawiedliwości”, stwierdza jednocześnie, że w sytuacji gdzie „stosowanie prewencyjnego pozbawienia wolności jest wydłużane ze względu i dla potrzeb leczenia zaburzenia psychicznego, (...) [uznając, że – przyp. J.K.] charakter, jak i cel prewencyjnego pozbawienia skarżącego wolności uległy poważnej zmianie, a element karny oraz jego związki ze skazaniem karnym zostały przysłonięte w takim stopniu, że środek ten nie może być dłużej kwalifikowany jako kara w rozumieniu art. 7 ust. 1”. Powyższa ocena Trybunału nie zmienia zasadniczo wcześniejszych ustaleń z tej racji, że ETPCz swoje rozstrzygnięcie oparł na zasadzie słuszności, uznając w konkretnej jednostkowej sytuacji, że stosowanie środka izolacyjnego miało charakter nade wszystko leczniczy. Wynika to po części z zasadniczo odmiennego stanu faktycznego leżącego u podstaw tej skargi – wcześniejsze orzeczenia ETPCz zapadały bowiem na gruncie przepisów, które w ogóle nie obowiązywały w czasie popełnienia czynu, a w których charakter penalny dominował nad leczniczym²⁹. Wskazać przy tym należy pewną niekonsekwencję, jaka zachodzi w uzasadnieniu wyroku – z jednej bowiem ETPCz podtrzymuje wcześniejsze stanowiska o karnym charakterze izolacji postpenalnej, z drugiej zaś stwierdza, że w razie dominującego celu terapeutycznego środka nie narusza on art. 7 Konwencji³⁰.

Przekazanie na gruncie polskiej ustawy orzekania o umieszczeniu w Ośrodku sądom cywilnym, a nie karnym nie zmienia w tej mierze zasadniczo całokształtu oceny tego środka. Co więcej, przekazanie tej kompetencji sądom cywilnym zamiast karnym w oderwaniu od popełnionego przez skazanych czynu miało na celu uniknięcie zarzutów o naruszenie zakazu *ne bis in idem*, jednakże to nie nazwa,

²⁸ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 stycznia 2016 r., skarga nr 23279/14, sprawa Bergmann przeciwko Niemcom, LEX nr 1947275.

²⁹ K.I. Kobus-Ogrodniczak, *Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 stycznia 2016 r. w sprawie Bergmann przeciwko Niemcom*, „Prokuratura i Prawo” 2016, 11, s. 161–162.

³⁰ *Ibidem*, s. 162; por. także: K. Holy, *Postpenalna detencja sprawcy niebezpiecznego przedłużana w sposób retrospektywny nie musi naruszać Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 7.01.2016 r. w sprawie Bergmann przeciwko Niemcom (skarga nr 23279/14)*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2016, 7, s. 47.

a treść środka decyduje o jego charakterze³¹, na co uwagę zwracał również Rzecznik Praw Obywatelskich we wniosku³² o zbadanie zgodności z Konstytucją ustawy. Nie ulega zatem wątpliwości, że umieszczenie w Ośrodku odpowiada wskazywanej w doktrynie charakterystyce środka represyjnego rozumianego jako „rodzaj ustawowo przewidzianego postępowania przed organem postępowania, którego celem jest realizacja odpowiedzialności represyjnej, czyli rodzaju odpowiedzialności prawnej skutkującej wyrządzeniem danej osobie dolegliwości w sferze osobistej”³³. Stanowisko TK o retrospektywnym działaniu ustawy nie może zostać uznane za słuszne, ponieważ zakaz retroaktywnego działania ustawy dotyczy wszelkich środków o przeważającym charakterze represyjnym, a intertemporalny zakres stosowania przepisów karnych wynikać może jedynie z art. 4 k.k.³⁴, z czego wynika, że ustawa surowsza dla sprawcy nigdy nie może działać wstecz (*lex severior retro non agit*)³⁵. Termin „retrospektywny” oznacza „odnoszący się do przeszłości, zwrócony ku przeszłości”, „opierający się na retrospekcji”³⁶, co w obszarze prawa oznacza sytuację stosowania nowych przepisów do sytuacji mających miejsce, trwających w chwili wejścia w życie tych przepisów³⁷. Z art. 4 k.k. jednak jednoznacznie wynika, w jakim zakresie dozwolone jest retrospektywne działanie ustawy w obszarze prawa karnego, co może mieć miejsce jedynie w przypadkach korzystnych dla skazanego. Co więcej, trudno jest uznać popełnienie przestępstwa przez sprawcę tzw. niebezpiecznego i odbywaną przezeń karę za sytuację trwałą usprawiedliwiającą stosowanie ustawy nowej. Tak jak w oparciu o nową ustawę nie jest możliwa zmiana orzeczonej kary poprzez podwyższenie jej wymiaru, tak samo nie jest możliwe wymierzenie na jej podstawie nowego środka dotąd nieznanego imitującego karę, o czym była mowa wyżej. Stanowisko zatem Trybunału, że działanie takie jest dozwolone, ponieważ odnosi się jedynie do sprawców, którzy nie zakończyli jeszcze odbywać kary, jest nieprawidłowe z tego powodu, że orzeczenie o umieszczeniu w Ośrodku stanowi modyfikację wyroku skazującego i ma na celu przedłużenie izolacji sprawcy. Również na gruncie kodeksu karnego środki

³¹ N. Daško, „Ustawa o bestiach” jako przykład populizmu penalnego, [w:] eadem (red.), *Wpływ interesów politycznych na stanowienie prawa*, Toruń 2014, s. 96.

³² Pismo procesowe Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 23 grudnia 2015 r., IX.517.72.2015.ED, s. 10.

³³ K. Mamak, *Konstytucyjne wyznaczniki postępowania represyjnego*, [w:] P. Czarnecki (red.), *Postępowanie karne a inne postępowania represyjne*, Warszawa 2016, s. 4.

³⁴ W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne – część ogólna*, Kraków 2013, s. 132.

³⁵ A. Grześkowiak, *Prawo karne*, Warszawa 2009, s. 55.

³⁶ B. Dunaj (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996, s. 945.

³⁷ Zob.: Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 października 2006 r., sygn. P 27/05, Dz.U. 2006 Nr 193, poz. 1430.

zabezpieczające z rozdziału X k.k. orzeka się w wyroku skazującym, a nie po wykonaniu kary, przy czym zakres ich stosowania wynika z poszczególnych przepisów. Toteż do środków zabezpieczających stosuje się ogólne reguły i zasady prawa karnego, co dotyczy także zakazu retroakcji³⁸. Odmienny pogląd, prezentowany m.in. przez W. Wróbla, o tym że stosowanie zakazu *lex retro non agit* w stosunku do tego typu środków wyłączone powinno być przez konieczność ustalania przez sąd niebezpieczeństwa sprawcy w oparciu o ustawę nową, co ma służyć efektywnej ochronie społeczeństwa³⁹, jest niezasadny. W takim bowiem przypadku, wobec sprawców szczególnie niebezpiecznych uznanych za takich na gruncie „ustawy o bestiach”, nie byłoby w ogóle potrzeby jej ustanowienia, ponieważ wobec takich osób można byłoby stosować środki zabezpieczające bądź na podstawie ówczesnego art. 93 i 94 k.k., bądź, co bardziej właściwe, na gruncie art. 99 i 100 kodeksu karnego z 1969 r. obowiązującego w chwili uchwalenia ustawy amnestyjnej. Ustawodawca uznał jednak, że w takiej sytuacji konieczne jest stworzenie odrębnego nowego środka. Wobec krytyki próby obejścia zakazu retroakcji ustawodawca następnie ograniczył jej do stosowanie do czasu wejścia w życie znowelizowanych przepisów o środkach zabezpieczających.

Dotkliwość środków przewidzianych w ustawie przejawia się w szerokiej ingerencji w prawa i wolności osoby umieszczonej w Ośrodku polegającej m.in. na stałym nadzorze wszystkich pomieszczeń ośrodka (w tym pomieszczeń sanitarno-higienicznych), zakazie posiadania przedmiotów niebezpiecznych, kontroli pomieszczeń, ograniczeniu kontaktu z osobami trzecimi oraz stosowanie środków przymusu bezpośredniego, co sprawia, że terapeutyczny cel ich stosowania zostaje zdecydowanie przesunięty na dalszy plan⁴⁰, a w konsekwencji umieszczenie w ośrodku przypomina pobyt w zakładzie karnym. Słusznie zatem zauważa M. Bocheński, że rzeczywistym celem ustawy wbrew zapewnieniom ustawodawcy oraz stanowisku TK jest kontynuowanie pozbawienia wolności określonej grupy osób po odbyciu przez nich kary⁴¹. Jest to szczególnie widoczne, jeśli weźmie się pod uwagę atmosferę towarzyszącą uchwalaniu omawianych przepisów⁴². Z tego zatem powodu w procesie stosowania środków przewidzianych ustawą niebagatelne

³⁸ P. Góralski, *Środki zabezpieczające a zasada lex severior retro non agit*, „Ius Novum” 2014, 1, s. 67–68.

³⁹ W. Wróbel, *Z zagadnień retroaktywności prawa karnego*, „Przegląd Sądowy” 1993, 4, s. 12.

⁴⁰ M. Bocheński, *Prawnokarna reakcja wobec sprawców przestępstw z art. 197 k.k. i art. 200 k.k. w świetle teorii i badań empirycznych*, Warszawa 2016, s. 283–284.

⁴¹ Ibidem, s. 284; zob. także: idem, *Populizm penalny w polskim wydaniu – rzecz o kryminologicznej problematyce ustawy o postępowaniu wobec osób stwarzających zagrożenie*, „e-Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2014, 2, s. 7–8.

⁴² Zob.: K. Pierzchała, *Co Polacy mają wspólnego z „milczeniem owiec”? „Bestie” na wolności a ich „uczłowieczenie”*. *Zarys analityczno-syntetyczny problemu*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2014, 19, s. 63–73.

znaczenie mają ogólne zasady prawa karnego, w szczególności zasada *ne bis in idem*⁴³, przy czym, zdaniem autora, dla jej naruszenia nie jest konieczne, aby cel stosowanych środków był identyczny⁴⁴. Wystarczające jest bowiem, aby zachowana została zbieżność w stosunku do sprawcy i czynu będącego przedmiotem orzekania. Na sytuację taką wskazuje także RPO, akcentując, że umieszczenie w Ośrodku stanowi formę pozbawienia wolności osoby, która nie popełniła żadnego nowego czynu zabronionego, a jedynie została uznana za osobę stwarzającą zagrożenie⁴⁵, co jest immamentnie związane z czynem, za który dana osoba została prawomocnie osądzona i odbyła karę. Osobną kwestią, którą należałoby rozważyć, jest to, czy umieszczenie w Ośrodku określonych kategorii osób jest adekwatne i proporcjonalne do stwarzanych przezeń zagrożeń. Ze względu na zasadę *ultima ratio* stosowania środków izolacyjnych osiągnięcie celu zamierzonego w ustawie możliwe jest przez mniej drastyczne środki⁴⁶. Wywodzona z art. 31 ust. 3 Konstytucji zasada proporcjonalności nakazuje ustawodawcy takie stanowienie przepisów karnych, by zachowana została adekwatność między formą ingerencji w wolność jednostki a przyczyną tej ingerencji⁴⁷. Z kolei na gruncie art. 41 ust. 1 Konstytucji ograniczenie nietykalności osobistej i wolności osobistej wymaga istnienia ku temu istotnych społecznie podstaw⁴⁸. W tej mierze karny charakter przepisów ustawy i stworzenie odrębnej podstawy izolacji określonych osób wydaje się być zabiegiem zbyt daleko idącym. Warto dodać, że wyrok TK zapadł większością głosów z jednym zdaniem odrębnym. Sędzia TK A. Wróbel stwierdził, że nie ma żadnych wątpliwości, że umieszczanie określonych osób uznanych za niebezpieczne w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym stanowi pozbawienie wolności osobistej, która podlega ochronie na podstawie art. 41 Konstytucji, niezależnie od charakteru tego środka⁴⁹.

⁴³ Por.: P. Czarnecki, *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa karnego w postępowaniach represyjnych*, [w:] idem (red.), op. cit., s. 13 i n. oraz idem, *Zasada tożsamości czynu a reguła ne bis in idem*, [w:] ibidem, s. 61,

⁴⁴ Tak: P. Szczepanek, *Zasada ne bis in idem w postępowaniu karnym i innych postępowaniach represyjnych*, [w:] P. Czarnecki (red.), op. cit., s. 76.

⁴⁵ Pismo procesowe Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 23 grudnia 2015 r., s. 10.

⁴⁶ Por.: K. Piech, *Konstytucyjność ustawy o „zaburzonych”. Podstawa prawna izolacji postpenalnej i nadzoru prewencyjnego w polskim porządku prawnym*, „Ogrody Nauk i Sztuki” 2015, 5, s. 53.

⁴⁷ A. Zoll, [w:] T. Bojarski (red.), *Źródła prawa karnego. System Prawa Karnego*, t. 2, Warszawa 2011, s. 240.

⁴⁸ W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2013, komentarz do art. 41.

⁴⁹ Uzasadnienie wyroku, s. 88.

Zakończenie

Nie sposób nie uznać, że wyrok TK zapadł w wyniku obawy przed skutkami, jakie wywołałoby uznanie ustawy za niekonstytucyjną w sferze społecznej i poczucia bezpieczeństwa obywateli. W kategoriach prawnych *sensu stricto* ustawa ta nie mogłaby się ostać w demokratycznym państwie prawnym. Mimo abstrakcyjnego brzmienia przepisów ustawy z okoliczności towarzyszących jej uchwaleniu wynika, że zakresem jej zastosowania miało być objętych przede wszystkim kilkanaście osób, które w niedługim czasie przed jej uchwaleniem kończyły wykonywanie orzeczonej kary 25 lat pozbawienia wolności, co stawia pod znakiem zapytania także jej zgodność z wymogiem abstrakcyjno-generalnych norm ustawowych. Zasadniczo nie zmienia tej oceny jednostkowe stosowanie ustawy do innych sprawców, których nie objęła amnestia z 1989 r., ponieważ z całokształtu jej przepisów wynika, iż ustawa ta ma indywidualny charakter. Wskazać trzeba, że nie jest rolą TK naprawianie błędów ustawodawcy, a niechybnie w takich kategoriach należy rozpatrywać uchwaloną w 1989 r. amnestię. Nieprzemysłane do końca konsekwencje kroków ówczesnego parlamentu doprowadziły do sytuacji, kiedy w obliczu medialnej nagonki i społecznej presji w pośpiechu trzeba było rozstrzygnąć, w jaki sposób naprawić szkodę dokonaną 25 lat wcześniej. Wybrano sposób, który polega na ochronie jednych wartości kosztem drugich, a TK dał temu zielone światło. Jest to szczególnie niebezpieczne ze względu na obecny kryzys konstytucyjny państwa i z tego względu uchwalanie przepisów karnych, które nie licują z przestrzeganiem konstytucyjnych zasad odpowiedzialności karnej należy w całej rozciągłości potępić. W kategoriach próby naprawienia swojego błędu przez ustawodawcę należy ocenić ograniczenie stosowania ustawy do daty wejścia w życie noweli kodeksu karnego z lutego 2015 r., która w istotny sposób przemodelowała system stosowania środków zabezpieczających. Jest to swojego rodzaju przyznanie przez ustawodawcę, a zarazem odebranie argumentów TK, że środki przewidziane ustawą są tożsame ze środkami zabezpieczającymi z rozdziału X k.k.

Bibliografia

- Bocheński M., *Populizm penalny w polskim wydaniu – rzecz o kryminologicznej problematyce ustawy o postępowaniu wobec osób stwarzających zagrożenie*, „e-Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2014, 2, s. 7–8.
- Bocheński M., *Prawnokarna reakcja wobec sprawców przestępstw z art. 197 k.k. i art. 200 k.k. w świetle teorii i badań empirycznych*, Warszawa 2016.
- Czarnecki P., *Odpowiednie stosowanie przepisów prawa karnego w postępowaniach represyjnych*, [w:] P. Czarnecki (red.), *Postępowanie karne a inne postępowania represyjne*, Warszawa 2016.

- Czarnecki P., *Zasada tożsamości czynu a reguła ne bis in idem*, [w:] P. Czarnecki (red.), *Postępowanie karne a inne postępowania represyjne*, Warszawa 2016.
- Daško N., *„Ustawa o bestiach” jako przykład populizmu penalnego*, [w:] N. Daško (red.), *Wpływ interesów politycznych na stanowienie prawa*, Toruń 2014.
- Długosz J., *Obligatoryjna postpenalna izolacja sprawców przestępstwa*, „Prokuratura i Prawo” 2013, 7–8.
- Dunaj B. (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996.
- Gierowski J.K., Krajewski K., [w:] L. Paprzycki (red.), *Środki zabezpieczające. System Prawa Karnego. Tom VII*, Warszawa 2015.
- Góralski P., *Środki zabezpieczające a zasada lex severior retro non agit*, „Ius Novum” 2014, 1.
- Grześkowiak A., *Prawo karne*, Warszawa 2009.
- Holy K., *Postpenalna detencja sprawcy niebezpiecznego przedłużana w sposób retrospektywny nie musi naruszać Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 7.01.2016 r. w sprawie Bergmann przeciwko Niemcom (skarga nr 23279/14)*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2016, 7.
- Kamiński I.C., *Zakaz karania bez podstawy prawnej – orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka za lata 2011–2014*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2015, 8.
- Karlik P., Sroka T., Wiliński P., [w:] L. Bosek, M. Safjan (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, Warszawa 2016.
- Kobus-Ogrodniczak K.I., *Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 stycznia 2016 r. w sprawie Bergmann przeciwko Niemcom*, „Prokuratura i Prawo” 2016, 11.
- Krawczyk P., *Problem konstytucyjności tzw. ustawy o bestiach*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach” 2014, 100(27).
- Mamak K., *Konstytucyjne wyznaczniki postępowania represyjnego*, [w:] P. Czarnecki (red.), *Postępowanie karne a inne postępowania represyjne*, Warszawa 2016.
- Piech K., *Konstytucyjność ustawy o „zaburzonych”. Podstawa prawna izolacji postpenalnej i nadzoru prewencyjnego w polskim porządku prawnym*, „Ogrody Nauk i Sztuki” 2015, 5.
- Pierzchała K., *Co Polacy mają wspólnego z „milczeniem owiec”? „Bestie” na wolności a ich „uczłowieczenie”. Zarys analityczno-syntetyczny problemu*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2014, 19, s. 63–73.
- Skowron M., *Prawa człowieka a postpenalna izolacja sprawcy w Polsce – rozważania na tle wyroków ETPCz w sprawach niemieckich*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2012, 8.
- Skrzydło W., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Szczepanek P., *Zasada ne bis in idem w postępowaniu karnym i innych postępowaniach represyjnych*, [w:] P. Czarnecki (red.), *Postępowanie karne a inne postępowania represyjne*, Warszawa 2016.
- Wróbel W., *Z zagadnień retroaktywności prawa karnego*, „Przegląd Sądowy” 1993, 4.
- Wróbel W., Zoll A., *Polskie prawo karne – część ogólna*, Kraków 2013.
- Zoll A., [w:] T. Bojarski (red.), *Źródła prawa karnego. System Prawa Karnego, t. 2*, Warszawa 2011.